

Огляд експертного столу «Аналіз Оновленої енергетичної стратегії України»

Перше, що мене вразило, коли я ввійшла в конференц-залу, де проходив експертний стіл, це як багато фахівців виявились небайдужими до теми сьогоднішнього обговорення – аналіз Оновленої енергетичної стратегії України до 2030 року. Висловити свої зауваження, доповнення та поділитися досвідом приїхали не лише доповідачі з усієї України, але і міжнародні незалежні експерти з питань енергетики. Екологи, науковці, професори провідних вузів та дослідницьких інститутів, представники громадських організацій, радники ядерних кампаній, лобісти альтернативних джерел енергії, аналітики, консультанти та громадські діячі об'єднали свої зусилля, щоб зробити енергетичне майбутнє України більш енергоефективним, економічним та екологічним.

Кожна доповідь висвітлювала якийсь важливий екологічний, соціальний або економічний аспект стосовно основних положень Оновленої енергостратегії. Під час обговорень та дискусій, стало очевидно, що запропонована версія стратегії не вирішує таких критичних питань, як підвищення енергоефективності, зменшення енергоспоживання та стимулювання розвитку альтернативних джерел енергії.

Аналізуючи структуру енергетичного балансу України та можливостей його оптимізації, доповідачі зробили висновок, що запропонований в Оновленій стратегії енергобаланс не відповідає сучасним вимогам та викликам, які постають перед Україною. За стратегією, Україна ніби має зменшувати частку природного газу, але запропоновані заходи не гарантують суттєвого зниження. Наприклад, можливість мінімізації імпорту природного газу з Росії за рахунок реалізації потенціалу біомаси суцільно ігнорується, а конкретні дії по диверсифікації газотранзитної структури не інтегровані в повній мірі. Аналіз також показав, що енергетичний баланс, задекларований Міністерством енергетики не співпадає з даними Держслужби статистики, тому не можливо говорити про якісне планування енергетичного балансу на середню та довгострокову перспективу.

Місце ядерної енергетики у формуванні нашої енергетичної незалежності викликало палкі дискусії. Прихильники ядерного розвитку наполягали, що для захисту національної безпеки України, треба використовувати ті унікальні 4% від світового запасу урану, які ми маємо. Вони також підкреслювали, що тарифи на атомну енергію в Україні є найнижчими, що робить її незамінною у порівнянні з аномально високими зеленими тарифами. Екологи ж наголошували на тому, що ядерна енергетика навпаки робить Україну ще більш залежною від Росії, яка є монопольним постачальником ядерного палива та залишає нащадкам невирішене питання радіоактивного відпрацьованого палива. Стосовно тарифів, громадські експерти нагадали, що вони не відображають повну вартість атомної енергетики, яка отримує великі субсидії від держави, тому навантаження все одно лягає на плечі платників податків.

В цьому ракурсі цікаво було почути про досвід Німеччини, яка активно переходить від ядерної енергетики до енергії вітру та сонця. Наразі, відновні джерела енергії вже виробляють 25% енергобалансу Німеччини, а до 2050 року заплановано зріст до 85%. Одночасно, Німеччина за останні роки закрила 8 з 17

атомних реакторів і планує повністю відмовитися від ядерної енергетики до 2022 року. Вражає, що при таких серйозних трансформаціях, ціни та система електропостачання в країні залишаються стабільними, і стали менш залежними від імпорту. Більше того, потужностей вистачило навіть щоб під час екстремально холодних тижнів у лютому 2011 активно експортувати електроенергію у Францію. Важливо, що Німеччина досягла такого успіху ще коли відновні джерела енергії були значно дорожчі, ніж зараз, тому для України такий перехід має бути відчутно легший. Якщо використовувати наявні ядерні потужності, але не будувати нові і паралельно розвивати альтернативні джерела енергії у поєднанні з активною політикою енергозбереження, Україна може значно посилити свою енергетичну безпеку та знизити навантаження на навколишнє природне середовище. Це особливо важливо з огляду на те, що вже за найближчі 8 років збігає термін експлуатації у 80% ядерних реакторів в світі, а будувати нові експерти вважають занадто ризикованим та економічно невиправданим.

У слухачів виникло логічне питання, як вирішити системний конфлікт різного споживання протягом доби та року. Чи є взагалі ядерна енергетика сумісною з відновлюваною на технічному рівні, адже не завжди можна розраховувати на енергію сонця і вітру, особливо вночі чи взимку. Відповідь була така: в світі для цього використовують гнучкі маневрові потужності, як правило парогазові, які легко регулюються в залежності від попиту. Оновлена стратегія передбачає таких лише 15%, при тому, що оптимальними були б принаймні 20%. У випадку ж з атомними реакторами, потужність не можливо регулювати, тому в комбінації в відновними джерелами, можлива ситуація спільного надмірного вироблення електроенергії, або ж навпаки нестача. Таким чином, атомна енергетика стає несумісною з розвитком відновних джерел.

Доцільним джерелом енергії для маневрових потужностей в Україні могла б стати біомаса, якій в оновленій стратегії відводиться неадекватно мізерна роль. Завдяки стимулюванню більшого використання біомаси та біогазу зокрема, можна було б досягти відчутного зниження споживання імпортного природного газу, якого Україна зараз споживає вдвічі більше, ніж країни ЄС, а ціна цього року досягає рекордної величини. Прикро, що попри все, Україна продовжує субсидувати внутрішні ціни на російський газ для населення та ЖКХ, чим робить вітчизняну біомасу неконкурентоспроможною в цих секторах. Тому учасники експертного столу запропонували поступово ліквідувати існуючу схему субсидування з держбюджету та встановити в Оновленій стратегії адекватні цілі по розвитку біоенергетики. Наприклад, спростити процедуру землевідводу для об'єктів біоенергетики та отримання пільг для ввезення в Україну енергоефективного обладнання, встановити «зелений» тариф для електроенергії, яка виробляється з біогазу та при спалюванні біомаси з твердими видами палива, тощо.

Ще однією темою аналізу стали запропоновані в Оновленій стратегії сценарії зростання української економіки та енергоспоживання. Виявилось, що не існує соціально-економічних передумов для високого посткризового зростання, на яке розраховували розробники Стратегії. Відповідно, запропоновані сценарії економічного зростання є нереалістичні і мають бути змінені в бік зниження принаймні на наступні 5 років з перерахуванням прогнозів попиту на паливно-

енергетичні ресурси. Стратегічним пріоритетом України, учасники експертного столу запропонували зробити політику, спрямовану на підвищення енергоефективності, раціонального використання енергетичних ресурсів та приведення тарифів до економічно виправданого стану. На їх думку, це зменшить навантаження на довкілля і населення України, що позитивно відобразиться на здоров'ї та працездатності українців. Така політика також посилить національну безпеку, зменшить залежність від зовнішніх постачальників енергоресурсів та посилить конкурентоздатність українських підприємств на зовнішніх ринках.

На жаль, Оновлена стратегія пропонує некоректні підходи до вирішення проблем енергозбереження, коли передбачає збільшення використання електричної енергії замість газу. Проблема в тому, що електрична енергія є вторинною і у перерахунку на одиницю отриманої енергії, виявляється у тричі дорожча, ніж при спалюванні газу. Тому такий підхід не дасть високої економічної ефективності. Використання нічного тарифу теж не дасть можливість отримати економічно вигідні системи опалення у зв'язку з проблемами збільшення потужності нагрівачів і акумуляції енергії.

Також розглянули питання некоректної оцінки потенціалу енергозбереження на етапах трансформації теплоти. Експерти наголосили на повній відсутності стратегії розвитку тепловикористовуючих пристроїв у промисловості, як у цілому, так і за окремими галузями та аналізу стану споживання теплоти, чи хоча б балансів по теплоті та паливу. Немає також конкретної оцінки заходів з підвищення енергоефективності. Тому починати запропонували з нормування використання теплоти. Зійшлись на тому, що немає зовсім дешевих енергоефективних заходів, тому у прийнятті рішення треба спиратись не на економічну рентабельність, а на соціальні та екологічні позитивні наслідки таких проектів. Експерти також запропонували впровадження двосторонніх домовленостей та балансуючого ринку, що забезпечить грошову компенсація за впровадження енергоефективних заходів.

На жаль, представники фонду «Ефективне Управління», які координували розробку проекту Оновленої стратегії, проігнорували запрошення на сьогоднішній експертний стіл, тому не мали змоги почути фахові зауваження, які б суттєво покращили їх проект. Але все ж таки хочеться вірити, що коментарі всіх учасників таки будуть враховані при перегляді проекту Оновленої енергетичної стратегії до 2030 року.

Рибачук Поліна